



جمهوری اسلامی ایران

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری  
شورای عالی برنامه ریزی و گسترش آموزش عالی

برنامه درسی

# رشته مدرسی معارف قرآن و حدیث

دوره دکتری

برنامه ویژه دانشگاه معارف اسلامی

گروه علوم انسانی



بر اساس مصوبه جلسه شماره ۹۳۸ شورای گسترش و برنامه ریزی آموزش عالی در تاریخ ۱۳۹۹/۰۴/۱۸ به تصویب رسیده.

نام رشته: مدرسی معارف قرآن و حدیث

عنوان گرایش: -

گروه: علوم انسانی

دوره تحصیلی: دکتری

کار گروه تخصصی: کمیته تخصصی برنامه ریزی دروس معارف اسلامی

نوع مصوبه: بازنگری

پیشنهادی: دانشگاه معارف اسلامی

تاریخ تصویب: ۱۳۹۹/۰۴/۰۱

به استناد مصوبه جلسه شماره ۹۲۸ تاریخ ۱۳۹۹/۰۴/۰۱ شورای گسترش و برنامه ریزی آموزش عالی؛ برنامه درسی بازنگری شده دوره دکتری رشته مدرسی معارف قرآن و حدیث، طی نامه شماره ۲۱۹۴۷۸ تاریخ ۱۳۹۸/۰۸/۲۷ دانشگاه معارف اسلامی و به استناد مصوبه گروه معارف به تاریخ ۹۸/۱۱/۱ دریافت شد:

ماده یک- این برنامه درسی برای دانشجویانی که از مهر ماه سال ۱۳۹۹ وارد دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی می شوند، لازم الاجرا است.

ماده دو- برنامه درسی بازنگری شده دوره دکتری رشته مدرسی معارف قرآن و حدیث از نیمسال اول سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰، جایگزین برنامه درسی دوره دکتری رشته مدرسی معارف اسلامی با ۵ گرایش مبانی نظری اسلام - اخلاق اسلامی - تاریخ و تمدن اسلامی - انقلاب اسلامی قرآن و متون اسلامی مصوب جلسه شماره ۵۵۶ شورای عالی برنامه ریزی به تاریخ ۱۳۸۴/۰۵/۲۲ می شود.

ماده سه- این برنامه درسی در سه فصل: مشخصات کلی، جدول های واحدهای درسی و سرفصل دروس تنظیم شده است و به تمامی دانشگاه ها و مؤسسه های آموزش عالی کشور که مجوز پذیرش دانشجویان از شورای گسترش و برنامه ریزی آموزش عالی و سایر ضوابط و مقررات مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری را دارند، برای اجرا ابلاغ می شود.

ماده چهار- این برنامه درسی از شروع سال تحصیلی ۱۳۹۹ به مدت ۵ سال قابل اجرا است و پس از آن نیاز به بازنگری دارد.

دکتر محمدرضا آهنجیان  
دبیر کمیسیون برنامه ریزی آموزش عالی



برسالی



دانشگاه معارف اسلامی

مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس

مقطع دکتری

رشته «مدرسی معارف قرآن و حدیث»

The Quran and Hadith Studies Teacher's Educating



دانشگاه معارف اسلامی

تابستان ۱۳۹۸

**فصل اول:**  
**مشخصات کلی برنامه**



پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷، که بر پایه ایمان و اعتقاد الهی و با رهبری ولی فقیه و مجاهدت‌ها و رشادت‌های اقشار مختلف مردم به ثمر نشست، بی‌شک از مصادیق تحقق این وعده الهی است که: «إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَ يَثْبُتْ أَقْدَامُكُمْ» (محمد / ۷) انقلاب اسلامی همان درخت پاکیزه‌ای است که در عمق جان‌ها ریشه دوانده و در صدد است فرهنگ اصیل قرآنی و سنت حضرت ختمی مرتبت و ائمه اطهار علیهم‌السلام را در جامعه نهادینه سازد. بر این اساس و با پشتوانه غنی آموزه‌های قرآنی و روایی، تغییرات شگرفی را در حوزه‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، به وجود آورده است.

قرار گرفتن دروس معارف اسلامی در برنامه آموزشی مقطع کارشناسی کلیه رشته‌های تحصیلی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور که از جمله اقدامات اساسی شورای عالی انقلاب فرهنگی است و به منظور توسعه و تعمیق باورها و اندیشه‌های دینی و انقلابی و تحول مثبت در رفتارهای فردی و اجتماعی نسل جوان دانشگاهی و مقابله آگاهانه با شبهات و تفکرات التقاطی صورت گرفته است، تأمین و حضور مدرسان مؤمن، متخصص، متعهد و زمان‌شناس در کرسی تدریس دروس معارف اسلامی را بیش از پیش ضروری می‌نماید.

تا کنون گرایش «قرآن و متون اسلامی» به عنوان یکی از گرایش‌های رشته مدرسی معارف اسلامی در مقطع تحصیلات تکمیلی، وجود داشته است. اما با گذشت حدود یازده سال از تصویب و اجرای این برنامه از سوی وزارت علوم، اکنون این گرایش با استفاده از تجربیات گذشته و بازنگری در عناوین و سرفصل‌های آن، به رشته «مدرسی معارف قرآن و حدیث» تغییر یافته است و برنامه کلی این رشته در مقطع دکتری با رعایت مقررات و ضوابط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ارائه می‌شود.



### ب) اهداف کلی دوره

۱. تربیت مدرس برای تدریس دروس معارف اسلامی (رشته مدرسی معارف قرآن و حدیث) در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور.
۲. تقویت و ارتقای سطح توانایی علمی و آموزشی داوطلبان تدریس دروس معارف اسلامی رشته «مدرسی معارف قرآن و حدیث»
۳. تأمین و تکمیل اعضای هیئت علمی گروه‌های معارف اسلامی
۴. تربیت پژوهشگرانی که برای تحقیق در حوزه اندیشه و معارف اسلامی و موضوعات مرتبط با دروس معارف اسلامی به ویژه رشته مدرسی معارف قرآن و حدیث، در مراکز علمی و پژوهشی به کار گرفته می‌شوند.

### ج) اهمیت و ضرورت دوره

قرار گرفتن دوازده واحد دروس معارف اسلامی در برنامه آموزشی مؤسسات آموزش عالی در مقطع کارشناسی، به منظور تعمیق باورها و آشنایی بیشتر دانشجویان کشور با معارف و آموزه‌های دینی، منابع اصیل اسلامی و چگونگی شکل‌گیری و به‌بار نشستن انقلاب اسلامی صورت گرفته است. توسعه دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و به تبع آن،

رشد چشمگیر تعداد دانشجویان در مقاطع آموزش عالی نیز سبب شده است تا حجم ساعات ارائه این دروس نیز به شدت افزایش یابد.

از سوی دیگر، رشد روزافزون سؤالات و شبهات نسل جوان دانشگاهی در حوزه باورهای دینی به خصوص مسائل مربوط به تفسیر و حدیث و همچنین اشتیاق آنان به آگاهی عمیق و مستند در این حوزه‌ها، لزوم تقویت کیفی و توجه جدی به روزآمدی دروس و استادان معارف اسلامی را موجب شده است.

از این رو، تأسیس رشته دانشگاهی «مدرسی معارف قرآن و حدیث» در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری برای تأمین و تربیت مدرسان متخصص و کارآمد، روشمند و آگاه به فضای دانشگاه و نیازهای نسل جوان در زمینه معارف اسلامی ضرورت می‌یابد.

#### د) طول دوره

دوره دکتری مدرسی معارف قرآن و حدیث از دو قسمت آموزشی و پژوهشی تشکیل می‌گردد که حداکثر طول دوره آموزشی آن ۴ نیمسال تحصیلی و حداکثر طول دوره پژوهشی آن به منظور تهیه رساله ۴ نیمسال تحصیلی و در مجموع ۸ نیمسال تحصیلی می‌باشد.

تبصره: دانشگاه مجری می‌تواند در صورت تشخیص نیاز ۱ تا ۳ نیمسال دیگر را بر طول دوره آموزشی و پژوهشی اضافه کند.

#### ه) تعداد و نوع واحدهای درسی دوره

ردیف	عنوان درس	تعداد واحد
۱	دروس جبرانی	۱۴
۲	دروس تخصصی	۲۲
۴	رساله	۱۴
جمع واحدهای دوره		۵۰ واحد

دانشجویانی که در مقطع کارشناسی ارشد برخی از دروس جبرانی را گذرانده باشند با تشخیص مدیر گروه آموزشی از گذارندن حداکثر ۴ واحد معاف می‌باشند.

#### و) نقش، توانایی و شایستگی دانش‌آموختگان

دانش‌آموختگان این رشته دارای این توانمندی‌ها خواهند بود:

۱. پژوهش در حوزه‌های مطالعاتی مرتبط با تفسیر قرآن و حدیث؛

۲. تدریس دروس مرتبط با حوزه تفسیر قرآن و حدیث؛ (تفسیر موضوعی قرآن کریم، تفسیر موضوعی نهج البلاغه، سبک زندگی بر اساس آموزه‌های قرآن و نهج البلاغه و صحیفه سجادیه)؛



(ز) شرایط و ضوابط ورود به دوره

۱. داشتن یکی از مدارک زیر:

۱.۱. دانشنامه کارشناسی ارشد مدرسی معارف اسلامی.

۲.۱. سطح سه حوزه علمیه.

۳.۱. گواهی خبرگان بدون مدرک (مرتبه مربی) مورد تأیید مراجع ذی صلاح.

۴.۱. دانش آموختگان حوزه های علمیه دارای گواهی اتمام کفایتین (پایه ۱۰ کتبی) همراه با مدرک

کارشناسی ارشد مورد تأیید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، متناسب با گرایش های پنجگانه مدرسی معارف اسلامی به تشخیص دانشگاه.

۵.۱. داشتن دانشنامه کارشناسی ارشد برای متقاضیان اعضاء هیأت علمی رسمی قطعی یا رسمی آزمایشی

گروه های معارف اسلامی دانشگاه ها با تأیید معاونت آموزشی و پژوهشی استادان و دروس معارف اسلامی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه ها.

۲. قبولی در آزمون ورودی اختصاصی و مصاحبه شفاهی.

۳. دارا بودن شرایط عمومی مدرسی معارف اسلامی با تأیید معاونت آموزشی و پژوهشی استادان و دروس معارف اسلامی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه ها.

(ح) مواد و ضرایب آزمون



ردیف	مواد آزمون	ضریب
۱	تفسیر قرآن	۴
۲	علوم قرآن	۳
۳	روش شناسی تفسیر	۲
۴	تفسیر نهج البلاغه	۳
۵	ادبیات عرب تخصصی	۳
۶	زبان انگلیسی	۱
۷	ادبیات عرب	۱

**فصل دوم:**  
**جداول دروس دوره**





## دروس دوره مدرسی « معارف قرآن و حدیث »

دروس جبرانی، اصلی (تخصصی) و رساله دوره مدرسی معارف قرآن و حدیث، به شرح ذیل است:

### الف) دروس جبرانی

ردیف	عنوان درس	تعداد واحد	ساعت		پیش نیاز
			جمع	نظری / عملی	
۱	مبانی و قواعد نقد حدیث	۲	۳۲	۳۲	-
۲	شبهات مستشرقان و قرآن	۲	۳۲	۳۲	-
۳	مبانی و قواعد تفسیر قرآن	۲	۳۲	۳۲	-
۴	روش شناسی تفسیر آیات متشابه و مشکل	۲	۳۲	۳۲	مبانی و قواعد تفسیر
۵	بررسی جوامع حدیثی اهل سنت با تأکید بر صحیحین	۲	۳۲	۳۲	-
۶	اندیشه‌های قرآنی و حدیثی امام خمینی(ره) و مقام معظم رهبری(حفظه‌الله)	۲	۳۲	۳۲	-
۷	روش تحقیق با تأکید بر منابع تفسیری و روایی	۲	۳۲	۳۲	-
<b>جمع</b>		۱۴	۲۲۴	۲۲۴	-

### ب) دروس اصلی (تخصصی)

ردیف	عنوان درس	تعداد واحد	ساعت		پیش نیاز
			جمع	نظری / عملی	
۱	شناخت تحلیلی جوامع حدیثی شیعه با تأکید بر الکافی و بحارالانوار	۲	۳۲	۳۲	-
۲	تفسیر تطبیقی آیات اعتقادی ۱ (بین ادیان)	۲	۳۲	۳۲	-
۳	تفسیر تطبیقی آیات اعتقادی ۲ (بین مذاهب)	۲	۳۲	۳۲	تفسیر تطبیقی آیات اعتقادی ۱ (بین ادیان)
۴	تفسیر موضوعی نهج البلاغه ۱	۲	۳۲	۳۲	-
۵	تفسیر موضوعی نهج البلاغه ۲	۲	۳۲	۳۲	تفسیر موضوعی نهج البلاغه ۱
۶	دانش فقه الحدیث	۲	۳۲	۳۲	-
۷	نقد مکاتب و مذاهب تفسیری	۲	۳۲	۳۲	-
۸	مباحث جدید دانش تفسیر (زبان قرآن، هرمنوتیک، معناشناسی، آراء متفکران معاصر، ...)	۲	۳۲	۳۲	-
۹	دعاشناسی با تأکید بر صحیفه سجادیه	۲	۳۲	۳۲	-
۱۰	صلاحیت مدرسی و روش تدریس قرآن و حدیث	۲	۳۲	۳۲	-
۱۱	مخاطب شناسی تدریس (با رویکرد رشته مدرسی معارف قرآن و حدیث)	۲	۳۲	۳۲	-
<b>جمع</b>		۲۲	۳۵۲	۳۵۲	-

### ج) رساله

ردیف	عنوان درس	تعداد واحد	ساعت		پیش نیاز
			جمع	نظری / عملی	
۱	رساله	۱۴	۲۲۴	۲۲۴	-

**فصل سوم:**  
**سرفصل‌های دروس**



الف) دروس جبرانی  
ب) دروس اصلی (تخصصی)

## الف) سرفصل‌های دروس جبرانی

۱. مبانی و قواعد نقد حدیث
۲. شبهات مستشرقان و قرآن
۳. مبانی و قواعد تفسیر قرآن
۴. روش‌شناسی تفسیر آیات متشابه و مشکل
۵. بررسی جوامع حدیثی اهل سنت با تأکید بر صحیحین
۶. اندیشه‌های قرآنی و حدیثی امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (حفظه الله)
۷. روش تحقیق با تأکید بر منابع تفسیری و روایی



# ۱. مبانی و قواعد نقد حدیث

## Principles and Rules of Hadith Criticism

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، جبرانی
پیش نیاز، ندارد	نوع واحد، نظری

هدف درس: تبیین مبانی و روش‌های نقد روایات ضعیف و مجعول و ترمیم روایات دارای آسیب.

اهداف رفتاری: پس از یادگیری این درس دانشجو باید بتواند:

۱. رویکرد دانش نقد حدیث را تبیین نماید.
۲. روایات ضعیف و مجعول را بر اساس مبانی و قواعد مربوطه، نقد نماید.
۳. براساس قواعد کشف آسیب، راهکارهای ترمیم روایات دارای آسیب را بکار بندد.

سرفصل‌های درس:

### ۱. کلیات

مفهوم شناسی، ضرورت و جایگاه، پیشینه تحقیق در این زمینه، ضوابطی که در نقد باید رعایت شود، انگیزه‌های نقد، گونه‌های نقد، رویکرد دانش نقد حدیث، رابطه دانش نقد حدیث با سایر دانش‌های حدیثی، پیش‌نیازهای دانش نقد حدیث

### ۲. مبانی نقد حدیث

- ۱-۲. وجود آسیب در احادیث با بیان زمینه‌های پیدایش آن.
- ۲-۲. عدم تناقض در روایات معصومان علیهم‌السلام.
- ۳-۲. عدم تناقض روایات با قرآن.
- ۴-۲. عدم تناقض روایات با دلیل قطعی اعم از علم و عقل.
- ۵-۲. معیار وثاقت و اعتبار حدیث.

### ۳. قواعد نقد حدیث

درآمد: الف. بیان انواع آسیب‌ها در حدیث.

ب. عدم تسرع در انکار حدیث و تلاش برای ترمیم و تاویل حدیث (بیان احادیث رد و تحلیل آن).

- ۳-۱. قاعده عدم مخالفت با قرآن.
- ۳-۲. قاعده عدم مخالفت با سنت.
- ۳-۳. قاعده عدم مخالفت با براهین عقلی.
- ۳-۴. عدم مخالفت با دستاوردهای قطعی علم.
- ۳-۵. قاعده عدم مخالفت با ضرورت دین و مذهب.
- ۳-۶. قاعده عدم مخالفت با تاریخ قطعی.



## روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

## ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

## روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی

## منابع پیشنهادی:

### - منابع اصلی:

۱. دلیری، سید علی، (۱۳۹۱)، آسیب شناسی فهم حدیث، مشهد: دانشگاه علوم اسلامی رضوی.
۲. البیضانی، قاسم، (۱۳۸۵)، مبانی نقد متن الحدیث، قم: مرکز العالمی للدراسات الاسلامیه.
۳. نصیری، علی، (۱۳۹۰)، روش شناسی نقد احادیث، قم: وحی و خرد.

### - منابع فرعی:

۱. ابن قیم، محمد بن ابی یکر، (۱۴۰۲ ق)، المنار المنیف فی الصحیح و الضعیف، ریاض: مکتبه المطبوعات الاسلامیه.
۲. ابو شهبه، محمد بن محمد، (۱۴۲۶ ق)، الاسرائیلیات و الموضوعات، قاهره: مکتبه السنه، دار السلفیه لنشر العلم.
۳. احمدی نورآبادی، مهدی، (۱۳۹۳)، عرضه حدیث بر قرآن، قم: موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث، سازمان چاپ و نشر.
۴. حاج حسن، حسین، (بی تا)، نقد الحدیث فی علم الروایه و علم الدرايه، بیروت: موسسه الوفاء.
۵. الحسنی، سیدهاشم معروف، (۱۹۷۳ م)، الموضوعات فی الاثار و الاخبار، بیروت: دارالکتاب اللبنانی.
۶. الدمینی، مسفر عزم الله، (۱۹۹۵ م)، مقایس نقد متون السنه، مدینه: مکتبه العلوم و الحکم.
۷. سبحانی، جعفر، (۱۳۷۷)، الحدیث النبوی بین الروایه و الدرايه، قم: موسسه امام صادق(ع).
۸. شوشتری، محمدتقی، (۱۳۹۰ ق)، الاخبار الدخيله، تهران: مکتبه الصدوق.
۹. فلانه، عمر بن حسن، (۲۰۱۶ م)، الوضع فی الحدیث، بیروت: دار المنهاج.
۱۰. مامقانی، عبدالله، (۱۳۸۵)، مقیاس الهدایه، قم: دلیل ما.



## ۲. شبهات مستشرقان و قرآن

### Orientalists' Skeptical Views and the Quran

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: جبرانی
پیش نیاز: ندارد	نوع واحد: نظری

هدف درس: آشنایی با تحقیقات و شبهات مستشرقان درباره قرآن و پاسخ به آنها.  
اهداف رفتاری: پس از یادگیری این درس دانشجو باید بتواند:

۱. بتواند معروف ترین چهره‌های مستشرق جهان را معرفی کند.
۲. چرایی توجه مستشرقان به مباحث قرآنی را تبیین کند.
۳. روش‌های مستشرقان در مواجهه با قرآن را گونه شناسی نماید.
۴. شبهات مستشرقان را پاسخ بدهد.
۵. حضور جدی در عرصه شبهه زدایی در حوزه قرآن و مستشرقان داشته باشد.

سرفصل‌های درس:

#### ۱. کلیات:

- چستی شناسی استشراق، زمینه های قرآن پژوهی مستشرقان
- روش و گونه شناسی قرآن پژوهی مستشرقان
- اهداف قرآن پژوهی مستشرقان
- شیوه‌های شرق شناسی و ترفندهای مستشرقان
- آسیب شناسی قرآن پژوهی مستشرقان و اشاره ای به خدمات آنها
- جریان شناسی فعالیت های مستشرقان در عصر حاضر
- ترجمه قرآن
- چاپ قرآن
- معجم نگاری لفظی و موضوعی قرآن
- تدوین دائرة المعارف
- تصحیح و احیای کتاب های خطی قرائات قرآن
- پژوهش های علمی و تألیف کتاب و مقاله ها درباره قرآن
- معارضه با تحدی قرآن

- معرفی برجسته ترین مستشرقان قرآن پژوه و مهم ترین آثار آنان

(گوستاو فلوگل آلمانی، ژول لایوم فرانسوی، تنودر نولدکه آلمانی، گلدزیهر، رژی بلاشر، ریچارد بل، جان برتن، براگستراسر، آرتور جفری، مونتگمری وات، موریس بوکای، ایزوتسو، ارشمیندریت یوسف دره حداد، آندرو ریپین، جین دمن مک اولیف، انگلیکا نیوبرت)

۲. مصدر قرآن از نگاه مستشرقان



- دیدگاه ها:

- وحیانی بودن
- تعلیم الهی غیر رسالی
- نظریه وحی الهی تجربی
- نظریه وحی طبیعی
- نظریه تجربه دینی

- بررسی اقتباس قرآن از تورات و کتب پیشین آسمانی  
- نظریه اقتباس کامل از فرهنگ زمانه و آداب و عقاید جزیره العرب

### ۳. تاریخ جمع قرآن

- مصونیت قرآن از تحریف و شبهات مستشرقان

### ۴. ادبیات و ساختار قرآن

- بررسی تناقضات ادعا شده مستشرقان در قرآن

۵. معارف قرآن و نقد دیدگاه مستشرقان درباره آن (جهاد، حقوق زنان و ...).

### روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

### ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

### روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی

### منابع پیشنهادی:

- منابع اصلی:

۱. معرفت، محمدهادی، (۱۴۲۴ق)، شبهات و ردود، قم: موسسه تمهید.
۲. زمانی، محمدحسن، (۱۳۸۷)، مستشرقان و قرآن، قم: بوستان کتاب.
۳. بدوی، عبدالرحمن، (۱۳۷۵)، فرهنگ کامل خاورشناسان، قم: دفتر تبلیغات اسلامی.



- منابع فرعی:

۱. شبلی، احمد، (بی تا)، الاستشراق تاریخه و اهدافه، قاهره: مکتبه النهضه المصریه.
۲. مقدادی، فؤاد کاظم، (۱۴۱۶م)، الاسلام و شبهات المستشرقین، تهران: مجمع جهانی اهل بیت (ع).
۳. هولت، پیتر مالکوم، لمبتون، آن و لوئیس، برنارد، (۱۳۸۴)، تاریخ اسلام کمبریج، ترجمه جلد ۱ و ۲: تیمور قادری، تهران: موسسه انتشارات امیرکبیر.
۴. دسوقی، محمد، (۱۳۷۶)، سیر تاریخی و ارزیابی اندیشه شرق شناسی، ترجمه محمود افتخارزاده، تهران: نشر هزاران.
۵. ادوارد، سعید، (۱۳۷۱)، شرق شناسی، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
۶. عمران، احمد، (۱۹۹۵ م)، القرآن و المسيحيه فی الميزان، بیروت: الدار الاسلامیه.
۷. حکیم، سید محمد باقر، (۱۴۰۵ق)، المستشرقون و شبهاتهم حول القرآن، بیروت: موسسه الاعلمی للمطبوعات.
۸. بوکای، موریس، (۱۳۷۲)، مقایسه ای میان تورات، انجیل، قرآن و علم، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
۹. رضوان، عمر بن ابراهیم، (۱۴۱۳ ق)، آراء المستشرقین حول القرآن الکریم و تفسیره، ریاض: دارالطیبه.





### ۳. مبانی و قواعد تفسیر قرآن

#### Principles and Rules of the Quran's Exegesis

نوع درس: جبرانی	تعداد واحد: ۲ واحد
نوع واحد: نظری	پیش نیاز: ندارد

هدف درس: شناخت پیش‌انگاره‌ها و مبانی فهم و تفسیر آیات قرآن و ارزش‌گذاری تفاسیر براساس آنها.

اهداف رفتاری: پس از یادگیری این درس دانشجو باید بتواند:

۱. هر یک از مبانی تفسیر قرآن را مستدل تبیین نماید.

۲. رابطه مبانی و قواعد مربوطه را بیان کند.

۳. براساس مبانی و قواعد تفسیر، تفاسیر را بررسی کند.

سرفصل‌های درس:

#### ۱. کلیات:

مفهوم‌شناسی، تعریف مبانی و اقسام آن، تفاوت مبانی؛ قواعد و روش‌ها، علل نیاز به تفسیر، پیشینه تحقیق، ضرورت و جایگاه این مبحث.

#### ۲. مبانی تفسیر:

۱-۲. وحيانی بودن.

- وحيانی بودن الفاظ و محتوای قرآن (عدم دخالت جبرئیل یا پیامبر در وحی).

- وحيانی بودن ساختار لفظی قرآن (حجیت اعراب و قرائت آیات).

- وحيانی بودن ساختار سوره و آیات قرآن (توقیفی بودن نظم آیات و سوره).

- خطاناپذیری آموزه‌های قرآن (هماهنگی آیات با عقل و علم قطعی).

- مصونیت از اختلاف و تناقض درونی.

- مصونیت قرآن از تحریف (عدم راهیافت تحریف به کاستی یا افزونی).

۲-۲. فرازمانی و فرامکانی بودن آیات قرآن (بطلان نظریه تاریخمندی قرآن).

۲-۳. حکمت نزول قرآن.

۲-۴. امکان و جواز تفسیر قرآن (حجیت ظواهر آیات).

۲-۵. حجیت ظواهر قرآن.

۲-۶. بطلان تعدد قرائت‌ها (بطلان پلورالیزم معنایی).

۲-۷. بطلان تفسیر به رای (بطلان تحمیل پیش فرض‌ها بر قرآن).

۲-۸. ساختار چند معنایی قرآن.

۲-۹. رابطه تفسیری آیات نسبت به یکدیگر (تفسیر قرآن به قرآن).



۱۰-۲. تفسیر آیات با سنت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اهل بیت (علیهم السلام).

۱۱-۲. نقش عقل و علم در تفسیر آیات.

۱۲-۲. عدم انفکاک قرآن از معلم آن (پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام).

### ۳. قواعد تفسیر:

۱-۳. قواعد مشترک.

۱-۱-۳. قواعد مشترک تفسیر و اصول فقه.

۱-۲-۳. قواعد مشترک تفسیر و منطق.

۱-۳-۳. قواعد مشترک تفسیر و ادبیات.

۲-۳. قواعد مختص.

۱-۲-۳. قاعده جری و تطبیق.

۲-۲-۳. قاعده بازیابی معنای واژه در عصر نزول.

۲-۳-۳. قاعده قرینه‌یابی.

۲-۳-۴. قاعده سیاق.

۲-۳-۵. قاعده نظارت.



### روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استاد محور

- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده

- ارائه سمینار توسط دانشجویان

### ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

### روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

### منابع پیشنهادی:

- منابع اصلی:

۱. بابایی، علی اکبر، (۱۳۹۴)، قواعد تفسیری، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۲. فاکرمییدی، محمد، (۱۴۲۸ق)، قواعد التفسیر لدی الشیعه و السنه، تهران: مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی.
۳. مؤدب، سیدرضا، (۱۳۸۶)، مبانی تفسیر قرآن، قم: دانشگاه قم.

- منابع فرعی

۱. آل موسی، علی، (۱۴۳۰)، التدبر الموضوعی فی القرآن الکریم، بیروت: دار کمیل.
۲. السبت، خالد بن عثمان، (۱۴۲۹ق)، قواعد التفسیر، مصر: دار ابن عفان.
۳. خالد بن عثمان، (۱۴۲۹ق)، قواعد التفسیر، السبت، مصر: دار ابن عفان.
۴. رضایی اصفهانی، محمدعلی، (۱۳۹۵)، درسنامه مبانی و قواعد تفسیر، قم: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی (ص).
۵. مسعودی، عبدالهادی، (۱۳۹۵)، تفسیر روایی جامع (مبانی، منابع، روش)، قم: دار الحدیث.
۶. الميدانی، عبد الرحمن، (۱۴۰۹ق)، قواعد التدبر الأمثل، دمشق: دارالقلم.



## ۴. روش‌شناسی تفسیر آیات متشابه و مشکل

### Interpretation Methodology of Ambiguous and Difficult Verses of Holy Quran

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، جبرانی
پیش نیاز، مبانی و قواعد تفسیر	نوع واحد، نظری

هدف درس: تبیین صحیح آیات متشابه و مشکل با تأکید بر روش تفسیر آنها.

اهداف رفتاری: پس از یادگیری این درس دانشجو باید بتواند:

۱. آیات متشابه و مشکل را سایر آیات بازشناسد.
۲. آیات متشابه و مشکل را بر اساس روش صحیح تفسیر نماید.
۳. به عنوان نمونه برخی منابع تفسیری آیات مشکله را نقد و بررسی نماید.

سرفصل‌های درس:

#### ۱. کلیات:

- مفهوم شناسی متشابه و مشکل و مجمل، پیشینه، اهمیت و جایگاه بحث.
- علل راهیافت پدیده متشابه و مشکل در قرآن.
- معیارهای بازشناخت آیات متشابه و مشکل از سایر آیات.
- آسیب شناسی تفسیر آیات متشابه و مشکل.

#### ۲. روش تفسیر آیات متشابه (با ذکر نمونه)

الف. آیات ناظر به صفات الاهی.

ب. آیات مربوط به حوزه عصمت پیامبران .

و ...

#### ۳. روش تفسیر آیات مشکل (با ذکر نمونه)

الف. آیه خلافت و جانشینی انسان.

ب. آیه اشهاد (ذر).

ج. آیه امانت.

د. آیه ولایت.

ه. آیه دابۃ الارض.

و. آیه قیومیت مردان بر زنان.

و ...

روش آموزش:



ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی:

۱. سبحانی، جعفر، (۱۳۶۴)، تفسیر صحیح آیات مشکله، تهران: موسسه نشر و تبلیغ کتاب.
۲. جعفری، یعقوب، (۱۳۹۶)، تفسیر آیات مشکل قرآن، قم: نشر جامعه المصطفی.

منابع فرعی:

۱. سیوطی، جلال الدین، (۱۳۶۸ق)، الاتقان فی علوم القرآن، قاهره: مطبعه حجازی.
۲. زرکشی، بدر الدین، (۱۳۷۷ق)، البرهان فی علوم القرآن، قاهره: داراحیاء الکتب العربیه.
۳. جوادی آملی، عبدالله، (۱۳۷۸)، تفسیر موضوعی قرآن کریم، قم: مرکز نشر اسراء.
۴. معرفت، محمد هادی، (۱۳۸۳)، التفسیر و المفسرون فی ثوبه القشیب، مشهد: دانشگاه علوم اسلامی رضوی.
۵. سبحانی، جعفر، (۱۳۸۳)، منشور جاوید، قم: موسسه امام صادق (ع).
۶. طباطبایی، سیدمحمدحسین، (۱۳۹۰ق)، المیزان فی تفسیر القرآن، جلد سوم، بیروت: موسسه الاعلمی للمطبوعات.



## ۵. بررسی جوامع حدیثی اهل سنت با تأکید بر صحیحین

### Survey of Sunni Collections of Hadiths Focusing on "Sahihayn" (Two Canonical Works of Bokhari And Moslem)

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، جبرانی
پیش نیاز: ندارد	نوع واحد، نظری

هدف درس: شناخت تحلیلی جوامع حدیثی اهل سنت علی الخصوص صحیحین از نظر جایگاه، نقدهای ساختاری و محتوایی و نیز فضائل اهل بیت علیهم السلام در این منابع.  
اهداف رفتاری: پس از یادگیری این درس دانشجو باید بتواند:

۱. جوامع حدیثی اهل سنت به‌ویژه صحیحین را معرفی نماید.
۲. صحیحین را از لحاظ ساختار و محتوا در بوته نقد قرار دهد.

#### سرفصل‌های درس:

الف- کلیات (مفهوم‌شناسی، سیر اجمالی تدوین حدیث در اهل سنت، منابع، ...).  
ب: شناخت جوامع حدیثی متقدم و متاخر (غیر از صحیحین).

- ۱- سنن اربعه.
- ۲- موطأ مالک.
- ۳- مسند احمد بن حنبل.
- ۴- المستدرک.
- ۵- جامع المسانید و السنن ابن کثیر.
- ۶- کنز العمال متقی هندی.

#### ج: شناخت صحیحین.

- ۱- ساختار صحیحین.
  - ۱-۱- صحیحین از نگاه علمای اهل سنت.
  - ۲-۱- اسناد و راویان صحیحین.
    - ۲-۱- آسیب‌های حدیثی در صحیحین.
  - ۲- محتوای صحیحین.
    - ۱-۲- توحید در صحیحین.
    - ۲-۲- نبوت در صحیحین.
    - ۳-۲- فضائل اهل بیت علیهم السلام در صحیحین.
    - ۴-۲- خلفاء و اصحاب در صحیحین.

روش آموزش:



ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- پاورپوینت
- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

- منابع اصلی:

۱. طیبیان، حسین، (۱۳۹۳)، پژوهشی در صحاح سته، قم: وثوق.
۲. میلانی، سید علی، (۱۴۳۲ق)، استخراج المرام من استقصاء الافحام، قم: مرکزالحقایق الاسلامیه.
۳. نجفی، محمدصادق، (۱۳۵۹)، سیری در صحیحین، قم: انتشارات اسلامی.

- منابع فرعی

۱. ابوریثه، محمود، (۱۴۲۰ق)، الاضواء علی السنه المحمدیه، قم: انصاریان.
۲. اسد حیدر، (۱۴۲۲ق)، الامام الصادق والمذاهب الاربعه، بیروت: دارالتعارف للمطبوعات.
۳. معارف، مجید، (۱۳۸۵)، جوامع حدیثی اهل سنت، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
۴. نصیری، علی، (۱۳۸۵)، آشنایی با جوامع حدیثی شیعه و اهل سنت؛ قم: مرکز جهانی علوم اسلامی.



## ۶. اندیشه‌های قرآنی و حدیثی حضرت امام (ع) و مقام معظم رهبری (حفظه الله)

### Imam Khomeini's and Supreme Leader's Qur'ānic and Hadith-Based Thoughts

نوع درس: جبرانی	تعداد واحد، ۲ واحد
نوع واحد: نظری	پیش نیاز: ندارد

هدف درس: شناخت اندیشه‌های قرآنی حضرت امام (ع) و مقام معظم رهبری (حفظه الله).

اهداف رفتاری: پس از یادگیری این درس دانشجو باید بتواند:

۱. تفسیر و تأویل و جایگاه آنها را در اندیشه تبیین کند.
۲. مبانی و روش تفسیر را از نگاه امام خمینی+ و مقام معظم رهبری بیان سازد.
۳. کارکردهای نظام سیاسی در قرآن را بر پایه اندیشه امام خمینی+ و مقام معظم رهبری تبیین نماید.
۴. جایگاه حدیث و منابع حدیثی در نگاه امام خمینی+ و مقام معظم رهبری را تبیین نماید.
۵. روش فهم حدیث بر اساس دیدگاه مذکور را ارائه نماید.

#### سرفصل‌های درس:



- ضرورت، اهمیت و آداب انس با قرآن.
- چیستی و چرایی تفسیر قرآن و چگونگی اعجاز بودن قرآن.
- و حیانی بودن الفاظ و معانی قرآن.
- فهم پذیری قرآن (مراتب معرفتی و سطوح مختلف آن).
- مبانی تفسیر از دیدگاه امام خمینی+ و مقام معظم رهبری.
- روش‌های تفسیر قرآن و کارآمدی آنها.
- روش شناسی فهم حدیث و جایگاه منابع حدیثی.
- تأویل و جایگاه آن در اندیشه امام خمینی+ و مقام معظم رهبری.
- چیستی تفسیر به رأی و چرایی نهی از آن.
- شرایط و موانع فهم قرآن.
- آشنایی با زبان قرآن از دیدگاه امام خمینی+ و مقام معظم رهبری.
- رابطه قرآن و سنت و نقش و کارکرد اهل بیت در تفسیر قرآن.
- نقش حاکمیت در ترویج و توسعه فرهنگ قرآنی و حدیثی.
- کارکردهای نظام سیاسی در قرآن و حدیث (بر پایه اندیشه‌های امام و مقام معظم رهبری).
- مبانی قرآنی و حدیثی انقلاب اسلامی.
- نقش بصیرت قرآنی در پیدایی و پایایی و پویایی انقلاب اسلامی.

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:



- آموزش استاد محبور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

#### ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

#### روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی

#### منابع پیشنهادی:

##### ۱. منابع اصلی:

۱. دیاری، محمدتقی، (بی تا)، اندیشه و آرای تفسیری امام خمینی، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام.
۲. حسینی خامنه‌ای، سیدعلی، (۱۳۹۲)، طرح کلی اندیشه اسلامی در قرآن، قم: ایمان جهانی.
۳. حسینی خامنه‌ای، سیدعلی، (۱۳۹۳)، مروری بر مبانی روش و قواعد تفسیری در سوره توبه، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی.
۴. ربانی، محمد حسن، (۱۳۸۷)، بررسی نظریات رجالی امام خمینی (ره)، قم: دفتر تبلیغات اسلامی.

##### ۲. منابع فرعی

۱. امام خمینی، سید روح الله، (۱۳۷۱)، شرح حدیث جنود عقل و جهل (فارسی)، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
۲. امام خمینی، سید روح الله، (۱۳۸۲)، تفسیر و شواهد قرآنی در آثار امام خمینی، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
۳. امام خمینی، سید روح الله، (بی تا)، تفسیر سوره حمد، قم: دفتر انتشارات اسلامی.
۴. ایازی، سیدمحمدعلی، (۱۳۸۴)، تفسیر قرآن مجید برگرفته از آثار امام خمینی، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
۵. تبیان، دفتر ۱۳ قرآن کتاب هدایت، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۷۷.
۶. حسینی خامنه‌ای، سیدعلی، (۱۳۹۶)، بیان قرآن (تفسیر سوره مجادله)، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی.
۷. علیقلی، محمدمهدی، (۱۳۷۵)، نهج البلاغه از دیدگاه مقام معظم رهبری، تهران: سازمان تبلیغات اسلامی.
۸. فقیهی، سیدرضا، (۱۳۹۲)، مبانی قرآنی اندیشه‌های سیاسی امام خمینی، قم: زمزم هدایت.
۹. فلاح پور، مجید، (۱۳۹۱)، امام خمینی و تفسیر قرآن، تهران: خانه کتاب.
۱۰. مؤسسه فرهنگی قدر ولایت، (۱۳۷۳)، قرآن باب معرفت الله، تهران: مؤسسه فرهنگی قدر ولایت.



## ۷. روش تحقیق با تأکید بر منابع تفسیری و روایی

### Research Method with a Focus on Exegetical and Narrative Sources

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: اصلی
پیش نیاز: ندارد	نوع واحد: نظری

هدف درس: دانش و توانش پژوهش و استانداردهای پژوهش با تأکید بر منابع تفسیری و روایی.  
اهداف رفتاری: پس از یادگیری این درس دانشجو باید بتواند:

۱. اصول و فنون روش‌های پژوهش در تفسیر و حدیث را توضیح دهد.

۲. مکاتب مختلف روش‌های پژوهش در علوم تفسیر و حدیث را تبیین کند.

۳. روش‌های صحیح در پژوهش‌های تفسیری و حدیثی را به کار گیرد.



سرفصل‌های درس:

#### ۱. کلیات و پیش نیازها:

- اصطلاح‌شناسی پژوهش: روش و تحقیق و نظریه و تئوری و فرضیه و متغیر و... باید‌ها و نبایدها پژوهش و پژوهشگر (اخلاق حرفه‌ای).
- گونه‌شناسی علم پژوهش از دیدگاه‌های گوناگون: بنیادی و کاربردی و گسترش، تک رشته‌ای و میان رشته‌ای و فرارشته‌ای، تحلیلی و انتقادی و تولیدی، محیطی و میدانی، موضوع محور و متن محور.
- گونه‌شناسی روش پژوهش عقلی برهانی، نقلی وحیانی، نقلی تاریخی، علمی تجربی یا تلفیقی.
- گونه‌شناسی پژوهش نامه: ویژگی‌های عمومی و نیم تخصصی (ارشد) و تمام تخصصی (دکتری).

#### ۲. روش‌شناسی مطالعه منابع تفسیری و حدیثی.

#### ۳. گام‌های اجرایی پژوهش تفسیری و حدیثی:

- گزینش موضوع و تحلیل ابعاد و زوایای آن.
- پیشینه‌شناسی موضوع.
- تبارشناسی موضوع و هدف گذاری پژوهش.
- فرآوری پرونده پژوهش (گردآوری داده‌ها).
- طراحی پرسش‌ها و فرضیه‌ها.
- طراحی هندسه تحقیق و فصل‌بندی‌ها.
- فرآوری پرونده علمی.
- فرآوری پرونده تدوینی و نگارشی.

#### ۴. روش‌شناسی نقد اندیشه قرآنی و حدیثی:

- نقد مبانی و زیر ساخت‌ها.

- نقد ادله و روساخت‌ها.

- نقد لوازم و پیامدها.

### روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور

- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده

- ارائه سمینار توسط دانشجویان

### ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

### روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

### منابع پیشنهادی:

#### منابع اصلی:

۱. پاکتچی، احمد، (۱۳۹۶): روش تحقیق با تکیه بر حوزه علوم قرآن و حدیث، تهران: نشر امام صادق(ع).
۲. فرامرزرقراملکی، احد، (۱۳۸۶)، اصول و فنون پژوهش در گستره دین پژوهی، قم: مرکز مدیریت حوزه علمیه قم.

#### منابع فرعی

۱. ساروخانی، باقر، (۱۳۹۳)، روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی، دیدار.
۲. آریان پور، امیرحسین، (۱۳۸۳)، پژوهش، تهران: امیرکبیر.
۳. فرهنگی، علی اکبر و صفرزاده، (۱۳۹۳)، روش تحقیق در علوم انسانی، برآیند پویش.
۴. بلیکی، نورمن، (۱۳۹۱)، پارادایم‌های تحقیق در علوم انسانی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۵. خواجه نوری، عباسقلی، (۱۳۷۲)، روش تحقیق، دانشگاه تهران.
۶. حیدری فر، مجید، (۱۳۸۶)، مدرسه پژوهش و نگارش، دانش حوزه.



## ب) سرفصل‌های دروس اصلی (تخصصی)



۱. شناخت تحلیلی جوامع حدیثی شیعه با تأکید بر  
الکافی و بحارالانوار
۲. تفسیر تطبیقی آیات اعتقادی ۱ (بین ادیان)
۳. تفسیر تطبیقی آیات اعتقادی ۲ (بین مذاهب)
۴. تفسیر موضوعی نهج‌البلاغه ۱
۵. تفسیر موضوعی نهج‌البلاغه ۲
۶. دانش فقه الحدیث
۷. نقد مکاتب و مذاهب تفسیری
۸. مباحث جدید دانش تفسیر (زبان قرآن،  
هرمنوتیک، معناشناسی، آراء متفکران معاصر، ...)
۹. دعاشناسی با تأکید بر صحیفه سجادیه
۱۰. صلاحیت مدرسی و روش تدریس قرآن و  
حدیث
۱۱. مخاطب شناسی تدریس (با رویکرد رشته  
مدرسی معارف قرآن و حدیث)

# ۱. شناخت تحلیلی جوامع حدیثی شیعه با تأکید بر الکافی و بحار الانوار

## Analytic Survey of Shiite Collections of Hadiths Based on Al-Kafi and Bihar al-Anwar

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، اصلی
پیش نیاز، ندارد	نوع واحد، نظری

هدف درس: تحلیل وثاقت و اعتبار، مزایا و کاستی‌ها، روش و ساختار تدوین این کتب، نکات مهم محتوایی و برجسته در این کتب.

اهداف رفتاری: پس از یادگیری این درس دانشجو باید بتواند:

۱. هندسه جوامع حدیثی شیعه را بیان نماید.

۲. روایات کافی و بحار را اعتبار سنجی نماید.

۳. مزایا و کاستی‌های ساختاری و محتوایی کافی و بحار را تبیین نماید.



سرفصل‌های درس:

۱. کلیات: (مفهوم شناسی، ادوار حدیث شیعه، منابع).

۲. شناخت جوامع اولیه

۲-۱. شناخت اجمالی "تهذیب الأحکام، الإستبصار، کتاب من لا یحضره الفقیه".

۲-۲. شناخت کافی (وثاقت، ساختار در روش تدوین، مزایا و کاستی‌ها، نکات قابل بحث در محتوا).

۳. جوامع میانی

۳-۱. شناخت اجمالی "الوافی، تفصیل وسائل الشیعة إلى تحصیل مسائل الشریعة، عوالم العلوم و المعارف".

۳-۲. شناخت بحار الانوار (وثاقت، ساختار و روش تدوین، مزایا و کاستی‌ها، منابع و مصادر).

۴. جوامع معاصر

۴-۱. مستدرک الوسائل.

۴-۲. جامع احادیث الشیعه (آیت الله بروجردی).

۴-۳. الحیاء.

۴-۴. میزان الحکمه.

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور

- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده

- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی

۱. ربانی بیرجندی، محمد حسن، (۱۳۹۴)، کافی شناسی، مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی قدس رضوی.
۲. فقهی زاده، عبدالهادی، (۱۳۸۹)، علامه مجلسی و فهم حدیث، قم: بوستان کتاب.
۳. مدنی بجستانی، محمود، (۱۳۸۵)، فرهنگ کتب حدیثی شیعه، تهران: نشر بین‌الملل.

منابع فرعی

۱. جوامع حدیثی شیعه و مقدمه مؤلف و محقق آنها: الکافی، تهذیب، استبصار، من لایحضره الفقیه، الوافی، وسائل الشیعه، عوالم العلوم و المعارف، مستدرک الوسائل، جامع احادیث الشیعه، الحیاه، میزان الحکمه.
۲. حجت، هادی، (۱۳۹۸)، جوامع حدیثی شیعه، تهران: سمت.
۳. سلطان محمدی، ابولفضل، (۱۳۹۵)، مباحث سیاسی بحار الانوار، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
۴. عابدی، احمد، (۱۳۷۸)، آشنایی با بحار الانوار، بی‌جا.
۵. غفار، عبدالرسول، (۱۵۱۶ ق)، کلینی و الکافی، قم: جامعه مدرسین.
۶. قنبری، محمد، (۱۳۸۷)، شناختنامه کلینی و الکافی، قم: دارالحدیث.



## ۲. تفسیر تطبیقی آیات اعتقادی ۱ (بین ادیان)

### Comparative Exegesis of Doctrinal Verses (1)

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، اصلی
پیش نیاز، ندارد	نوع واحد، نظری

هدف درس: آشنایی اجمالی با تاریخ، اندیشه ها و متون دینی یهودیت و مسیحیت و مقایسه آن با قرآن کریم.

اهداف رفتاری: پس از یادگیری این درس دانشجو باید بتواند:

بین دیدگاه‌های یهودیت، مسیحیت و اسلام در مهمترین حوزه‌های اعتقادی مانند خداشناسی، پیامبرشناسی و معادشناسی مقایسه و ضمن نقد دیدگاه‌های یهودی و مسیحی، حقانیت دین اسلام را اثبات نماید.



سرفصل‌های درس:

#### ۱. کلیات و تاریخچه

- آشنایی با واژگان و اصطلاحات (تنخ، کان، bible، عهد قدیم، عهد جدید، کتاب مقدس عبری)
- سیر نگارش و تدوین کتاب مقدس عبری و عهد جدید.
- ترجمه ها و شروح و تفاسیر عهدین.
- معرفی تفصیلی کتب عهدین (مصادیق عهد در کتاب مقدس، عهد قدیم و جدید و کتاب های آنها)

#### ۲. کتب مقدس در قرآن و روایات

- مصادیق کتب انبیا در قرآن
- جایگاه کتب آسمانی و اهل کتاب در قرآن و روایات
- معنای تصدیق عهدین در قرآن و روایات
- عهدین موجود و قرآن

#### ۳. بررسی محتوایی

##### الف. توحید و خداشناسی

- اسم خدا:

تفسیر آیات اسراء/ ۱۱۰، پیدایش/ ۴، خروج/ ۱۳/ ۱۵، خروج/ ۶-۷، اعمال/ ۱۱۷/ ۲۴، اول پطرس/ ۳/ ۲۰، عبرانیان/ ۱۰/ ۲۷، رومیان/ ۱۱/ ۳۱، اول تیموتاؤس/ ۱۳/ ۶، مکاشفه/ ۱۱/ ۴، مکاشفه/ ۴/ ۸، متی/ ۶/ ۹ و ...

- صفات خدا:

- علم: تفسیر آیات فصلت/ ۵۳، دانیال/ ۲/ ۱۲، متی/ ۱۰/ ۳۰ و ...
- قدرت: تفسیر آیات فرقان/ ۵۴، پیدایش/ ۱۷/ ۱، متی/ ۱۹/ ۲۵ و ...
- اراده: تفسیر آیات هود/ ۱۰۷، مزامیر/ ۴۰/ ۸، خروج/ ۶-۷ و ...
- سمع و بصر: تفسیر آیات مجادله/ ۱، مزامیر/ ۹۴/ ۹، اشعیا/ ۵۹/ ۱ و ...
- حیات: تفسیر آیات بقره/ ۲۵۵، ارمیا/ ۱۰/ ۱۰، ایوب/ ۲۷/ ۲ و ...
- بررسی ابوت و تثلیث: تفسیر آیات آل عمران/ ۵۹، مائده/ ۱۷-۱۸، مائده/ ۷۲-۷۶، توبه/ ۳۰، تنبیه/ ۱۴/ ۱، مزامیر/ ۷/ ۱۰، یوحنا/ ۱۰/ ۳۰، متی/ ۱۹/ ۲۸، دوم قرنتیان/ ۱۴/ ۱۳، کولیسان/ ۱/ ۱۵-۲۰ و ...

## ب. فرشتگان

- تفسیر آیات بقره/ ۱۷۷، تحریم/ ۶ مریم/ ۱۶-۱۷، ذاریات/ ۲۴-۲۸، هود/ ۷۷-۷۸، ص/ ۲۱-۲۲، انعام/ ۸-۹، فرقان/ ۲۲، فاطر/ ۱، تکوین/ ۱۹-۲۱، عبس/ ۱۱-۱۶، انعام/ ۷۳، زمر/ ۶۸ ق/ ۲۰، سجده/ ۱۱، انعام/ ۶۱ اول پادشاهان/ ۱۹/ ۲۲، ایوب/ ۱/ ۶ مزمور/ ۱۴۸/ ۱-۲، مزامیر/ ۹۱/ ۱۱، یوشع/ ۵-۱۳/ ۱۴، متی/ ۱۱/ ۱۰، لوقا/ ۲۴/ ۴، مرقس/ ۱/ ۱۳، اعمال/ ۵/ ۱۹، یهودا/ ۱/ ۹ و ...

## ج. قصص انبیا

- تفسیر آیات آدم و حوا: آل عمران/ ۵۹، سجده/ ۷، صافات/ ۱۱، حجر/ ۲۶، رحمن/ ۱۴، حجر/ ۲۹، بقره/ ۳۰-۳۵، اعراف/ ۱۸۹، روم/ ۲۱، نساء/ ۱، طه/ ۱۱۶-۱۲۳، پیدایش/ ۲/ ۵-۲۵، پیدایش/ ۳/ ۲۲، پیدایش/ ۵/ ۲-۵، پیدایش/ ۱۳/ ۳-۱۶، پیدایش/ ۱۹/ ۳-۱۷ و ...

- تفسیر آیات نوح: نوح/ ۱ تا آخر، نساء/ ۱۶۳، اعراف/ ۶۲-۶۴، قمر/ ۹-۱۴، هود/ ۳۶-۴۶، مؤمنون/ ۲۳-۲۸، عنکبوت/ ۱۴، پیدایش/ ۶/ ۱۰-۱۳، پیدایش/ ۱۷/ ۱-۱۶، پیدایش/ ۸/ ۱-۲۲، پیدایش/ ۹/ ۲۱-۲۹، پیدایش/ ۱۰/ ۶-۱۴ و ...

- تفسیر آیات ابراهیم: انعام/ ۷۴، انبیاء/ ۵۱-۵۶، مریم/ ۴۲-۵۰، ابراهیم/ ۳۹-۴۱، یعقوب/ ۲/ ۲۳، پیدایش/ ۱۱/ ۱۰-۲۷، پیدایش/ ۱۲/ ۱-۸، پیدایش/ ۱۷/ ۱-۱۴، پیدایش/ ۱۵/ ۷-۱۸ و ...

- تفسیر آیات موسی: قصص/ ۴-۳۲، طه/ ۲۸-۴۰، اسراء/ ۱۰۱، اعراف/ ۱۴۲-۱۴۵، خروج/ ۲/ ۱-۲۲، خروج/ ۳/ ۱-۱۰، خروج/ ۴/ ۱۰-۱۴، خروج/ ۷/ ۱۳-۲۳، خروج/ ۸/ ۱۶-۲۴ و ...

- تفسیر آیات عیسی: نساء/ ۱۷۱، مائده/ ۱۸، توبه/ ۳۰، متی/ ۱/ ۲۳، متی/ ۱۲/ ۱۸، مکاشفه/ ۱۴/ ۳، مرقس/ ۱۳/ ۲۶، دوم تسالونیکیان/ ۱/ ۷-۱۰، یوحنا/ ۱/ ۱، یوحنا/ ۱۰/ ۱۱ و ...

## د. مرگ و برزخ و آخرت و معاد و قیامت

- تفسیر آیات بقره/ ۸، فاطر/ ۲۲، عبس/ ۲۱، آل عمران/ ۱۸۵، زمر/ ۴۲، سجده/ ۱۱، نحل/ ۳۲، رحمن/ ۱۹-۲۰، فرقان/ ۵۳، مؤمنون/ ۹۹-۱۰۰، بقره/ ۱۵۴، یس/ ۲۶-۲۷، غافر/ ۴۵-۴۶، مزامیر/ ۱۷/ ۹، متی/ ۲۵/ ۳۱-۴۶، جامعه/ ۱۲/ ۷، حزقیال، ۱۸/ ۲۰، مکاشفه/ ۲۰-۱۱/ ۲۰، مزامیر/ ۱۷/ ۱۹، لوقا/ ۱۶/ ۲۲، دوم قرنتیان/ ۵/ ۸، یوحنا/ ۵/ ۲۸-۲۹، جامعه/ ۱۱/ ۹، عبرانیان/ ۲۷/ ۹، متی/ ۲۵/ ۳۱-۴۶ و ...

## ه. جهنم و بهشت

- تفسیر آیات آل عمران/ ۱۲، بقره/ ۱۱۹، حج/ ۴، طور/ ۱۴، مدثر/ ۲۶-۲۷، معارج/ ۱۵، قارعه/ ۹، رعد/ ۲۵، فصلت/ ۲۸، فرقان/ ۶۶، فاطر/ ۳۴-۳۵، مائد/ ۱۱۹، مریم/ ۶۳، یونس/ ۲۵، نحل/ ۳۰، واقعه/ ۸-۳۸، طور/ ۲۰، رحمن/ ۴۶-۶۸، دانیال/ ۷/ ۱۰، اشعیا/ ۶۶/ ۲۴، ایوب/ ۱۰/ ۲۱-۲۲، دوم تسالونیکیان/ ۱/ ۶، متی/ ۱۳/ ۴۱-۴۲، لوقا/ ۱۲/ ۵، مرقس/ ۴۹/ ۹-۴۳، لاویان/ ۲۶/ ۱۲، دوم قرنتیان/ ۱۲/ ۴، مکاشفه/ ۱۵/ ۲۲، اشعیا/ ۴۹/ ۱۰، افسسیان، ۲/ ۸، لوقا/ ۲۳/ ۴۳، مکاشفه/ ۲۷/ ۲۱ و ...

## و. زن

- تفسیر آیات نحل/ ۵۸-۵۹، روم/ ۲۱، بقره/ ۲۲۸، پیدایش/ ۳/ ۳، خروج/ ۲۱/ ۱۶، پیدایش/ ۱۲/ ۳، پیدایش/ ۲/ ۲۱-۲۴، اول پولس/ ۱۱/ ۱۲-۱۳، قرنتیان/ ۷/ ۱ و ...

## ز. جهاد

- تفسیر آیات انفال/ ۶۵، تحریم/ ۹، توبه/ ۷۳ و ۱۱۱، مائده/ ۳۵، انفال/ ۷۰، بقره/ ۱۹۰، اعداد/ ۳۱/ ۷، تنبیه/ ۱۳/ ۱۵، لوقا/ ۲۲/ ۳۶، متی/ ۱۰/ ۳۴ و ...

## روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:





- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

#### ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

#### روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی

#### منابع پیشنهادی:

#### منابع اصلی:



۱. فتوحی، داود، (۱۳۸۹)، قرآن و کتب بنی اسرائیل، تهران: انتشارات آزما.
۲. فخر الاسلام، محمدصادق، (بی تا)، انیس الاعلام فی نصره الاسلام.
۳. سلیمانی اردستانی، عبدالرحیم، (۱۳۹۸)، درآمدی بر الهیات تطبیقی اسلام و مسیحیت، قم: کتاب طه.

#### منابع فرعی

۱. پیترز، اف. ای.، (۱۳۹۲)، یهود، مسیحیت و اسلام، ترجمه حسین توفیقی، قم: انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب.
۲. تورات، انجیل قرآن و علم، ترجمه ذبیح ا... دبیر.
۳. جمعی از نویسندگان، (۱۳۹۳)، اخلاق در شش دین جهان، ترجمه محمد حسین وقار، تهران: اطلاعات.
۱. دل آرا نعمتی، پیرعلی، (۱۳۹۵)، مقایسه قرآن و عهدین، ترجمه لیلا هوشنگی، تهران، سمت.
۴. شلبی، احمد، (۱۹۸۸ م)، مقارنه الادیان، مصر: مکتبه النهضه المصریه.
۵. صبری، محمد حافظ، (۲۰۱۷)، المقارنات و المقابلات، مرکز نهوض للدراسات و النشر.
۶. عبد المنعم، فؤاد، (۱۹۹۴)، اباحات فی الشرایع الیهودیه و النصرانیه و الاسلام، مؤسسه شباب الجامعه.
۷. گرانت، رابرت و تریسی، دیوید، (۱۳۸۰)، تاریخچه مکاتب تفسیری و هرمنوتیکی کتاب مقدس، ترجمه و نقد ابوالفضل ساجدی، قم: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۸. مقاله مقایسه میان سه رویکرد عمده در فهم قرآن و عهدین، قبسات شماره ۲۹.

### ۳. تفسیر تطبیقی آیات اعتقادی ۲ (بین مذاهب)

#### Comparative Exegesis of Doctrinal Verses (2)

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، اصلی
پیش نیاز: تفسیر تطبیقی آیات اعتقادی ۱ (بین ادیان)	نوع واحد: نظری

هدف درس: بررسی نظام‌مند آیات اعتقادی (توحید و معاد، نبوت و امامت) از منظر فریقین با تاکید بر مباحث اختلافی و شبهات. اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو باید بتواند:



۱. تبیین صحیحی از آراء مفسران فریقین درباره توحید الهی ارائه نماید.
۲. توحید عبادی را بر اساس آیات قرآن مجید تبیین کند.
۳. حیات برزخی را بیان نماید.
۴. بینش خود را نسبت به آموزه نبوت و امامت تعمیق و توسعه بخشد.
۵. تشابه‌ها و تمایزهای مفسران شیعه و سنی را درباره نبوت و امامت بشناسد.
۶. با ارزیابی دقیق دیدگاه‌ها به دیدگاه درست راه یابد.
۷. از تفکر شیعه در آموزه امامت دفاع کند و به پرسش‌ها و شبهات درباره نبوت و به ویژه امامت پاسخ دهد.

#### سرفصل‌های درس:

الف- کلیات: (مفاهیم، تاریخچه، مهمترین منابع، روش شناسی مفسران فریقین در مباحث اعتقادی قرآن)

#### ب. توحید و معاد

۱. صفات خبریه از دیدگاه مفسران فریقین.
۲. رویت خدا از دیدگاه مفسران فریقین.
۳. توحید عبادی از منظر مفسران فریقین (معناشناسی عبادت، تفاوت عبادت یا اطاعت، شرک عبادی، توسل و شفاعت).
۴. حیات برزخی، سماع موتی

#### ج. نبوت و امامت

۱. اوصاف و ویژگی‌های انبیاء با تاکید بر آموزه عصمت از دیدگاه مفسران فریقین.
۲. آیات موهم ذنب انبیاء.
۳. اصطلاح شناسی امام از دیدگاه مفسران فریقین (بر اساس آیه ۱۲۴ بقره).
۴. طبقه بندی آیات درباره ولایت و امامت اهل بیت.
۵. بررسی آیات: آیه ابلاغ (مائده ۶۷)، اکمال (مائده ۳)، آیه ولایت (مائده ۵۵)، آیه وراثت (فاطر ۳۲)، آیه تطهیر (احزاب ۳۳)، آیه علم الکتاب (رعد ۴۳)، آیه اولوالامر (نساء از ۵۴ تا ۵۹).
۶. مهدویت:

- بررسی آیات اظهار و اتمام نور: (توبه ۳۲ و ۳۳)، (صف ۸ و ۹)
- بررسی آیه استخلاف (نور ۵۵).

#### روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی:

۱. نجار زادگان، کتاب دوم و چهارم تفسیر تطبیقی دکتر نجار زادگان (کتاب دوم تفسیر تطبیقی آیات ولایت و کتاب چهارم تفسیر تطبیقی امامت در قرآن است)، راهنما شناسی آیت الله مصباح.
۲. جوادی آملی، عبدالله، (۱۳۸۰)، تفاسیر موضوعی (توحید در قرآن، معاد در قرآن)، قم: اسراء.
۳. مصباح یزدی، محمد تقی، (۱۳۹۷)، راه و راهنماشناسی، قم: مؤسسه امام خمینی.

منابع فرعی:

۱. امامت پژوهی، جمعی از نویسندگان، مشهد، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ۱۳۸۱
۲. اسعدی، محمد و اراکی، محسن، (۱۳۹۲)، ولایت و امامت پژوهشی از منظر قرآن، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۳. اله بداشتی، علی، (۱۳۸۹)، «توحید و صفات الهی و بررسی و نقد آرای سلفیه»، فصلنامه اندیشه نوین دینی، قم: دانشگاه معارف اسلامی.
۴. سبحانی، جعفر، (۱۳۸۳)، منشور جاوید؛ جلد ۲ تا ۹، قم: مؤسسه امام صادق(ع).
۵. مکارم شیرازی، ناصر، (۱۳۸۶)، پیام قرآن، جلد ۲ تا ۹، تهران: دار الکتب الاسلامیه.
۶. مصباح یزدی، محمدتقی، (۱۳۹۸)، معارف قرآن، قم: مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی.
۷. محمدی ری شهری، محمد، (۱۳۸۴)، معرفه الله فی الكتاب و السنه، قم: دار الحدیث.
۸. ملکی میانجی، محمدباقر، (۱۳۹۵)، توحید الامامیه، قم: مؤسسه معارف اهل بیت(ع).
۹. قزوینی، مجتبی، (۱۳۹۳)، بیان الفرقان فی توحید القرآن، تهران: دلیل ما.



## ۴. تفسیر موضوعی نهج البلاغه ۱

### Thematic Commentaries on Nahj- al-Balagha (1)

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: اصلی
پیش نیاز: ندارد	نوع واحد: نظری

هدف درس: بررسی تفسیر نهج البلاغه در موضوع معارف اعتقادی (خدا شناسی، راهنماشناسی و معادشناسی).

اهداف رفتاری: پس از یادگیری این درس دانشجو باید بتواند:

۱. معارف اعتقادی را از نهج البلاغه اصطیاد نماید.
۲. خدا را از طریق معارف نهج البلاغه اثبات نماید.
۳. معرفی جامعی از پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله ارائه نماید.
۴. جایگاه امامت در منظومه دین را بشناساند.
۵. از دیدگاه حق درباره جانشینی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله دفاع نماید.
۶. رویکرد معادشناسی در نهج البلاغه را تبیین کند.



سرفصل‌های درس:

الف- کلیات: شناخت خطب و نامه های مهم و مشهور نهج البلاغه.

ب- معارف اعتقادی:

۱. خداشناسی (جایگاه و شناخت خدا، ضرورت و آثار آن، گونه شناخت خدا، راه‌های آن، بی‌مانندی، امتناع رویت بصری، توحید و عدم شرک، نحوه تبیین صفات خبری، رابطه خدا با جهان هستی).
۲. پیامبر شناسی (ویژگی های کلی انبیا، اوصاف نبی خاتم (علم، طهارت و تواضع و زهد، حسن خلق، شیوه های دعوت پیامبر، فلسفه بعثت انبیا).
۳. امام شناسی (شناخت مفهوم امامت و رابطه امامت و امارت و تفاوت آنها، جایگاه امامت در منظومه دین، رابطه امام با قرآن، اوصاف امام، نصوص بر امامت حضرت در نهج البلاغه، سیره فردی و حکومتی امیرالمومنین، امامت اثنا عشر، مهدویت).
۴. معادشناسی (رویکرد معادشناسی در نهج البلاغه).

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی:

۱. صافی گلپایگانی، (۱۳۶۱)، الهیات در نهج البلاغه، قم: بنیاد نهج البلاغه.

۲. علامه شوشتری، (بی تا)، بهج الصباغه، ج ۲، ۳ و ۴، بی جا.

منابع فرعی:

۱. احمدپور، اکبر، (۱۳۸۴)، امام علی علیه السلام و خلفاء، قم، بوستان کتاب.

۲. احمدپور، علی اکبر، (۱۳۸۶)، امام علی (ع) و هم‌گرایی اسلامی در عصر خلافت، قم، بوستان کتاب.

۳. بیضون، لیبب، (۱۳۷۵)، تصنیف نهج البلاغه، قم: دفتر تبلیغات اسلامی.

۴. شروح نهج البلاغه نظیر مصباح السالکین، ابن میثم؛ منهاج البراعة فی شرح نهج البلاغه، حبیب الله خویی؛ منهاج

البراعة فی شرح نهج البلاغه، قطب راوندی؛ فی ظلال نهج البلاغه، محمدجواد مغنیه؛ ترجمه و تفسیر نهج-

البلاغه، محمدتقی جعفری؛ بهج الصباغه، علامه شوشتری؛ پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام، مکارم شیرازی

و همکاران و ...

۵. صدرالمتألهین شیرازی، (۱۳۸۱)، المبدأ و المعاد، بنیاد حکمت اسلامی صدرا.

۶. عمید زنجانی، عباسعلی، (۱۳۵۹)، امامت در نهج البلاغه، بنیاد نهج البلاغه.

۷. گرامی، محمد علی، (۱۳۵۷)، خدا در نهج البلاغه، الفتح.

۸. محمدرضایی، محمد، (۱۳۸۲)، خدا از نگاه امام علی علیه السلام، قم، بوستان کتاب.

۹. محمدی ری شهری، محمد، (۱۳۷۹)، دانشنامه امیرالمؤمنین علیه السلام، قم: دارالحدیث.

۱۰. مفتاح، (۱۳۶۰)، حکمت الهی و نهج البلاغه، پیام آزادی.

۱۱. منهاج دشتی، ابراهیم، (۱۳۸۸)، خلافت و امامت در نهج البلاغه، اسوه.



## ۵. تفسیر موضوعی نهج البلاغه ۲

### Thematic Commentaries on Nahj- al-Balagha (2)

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، اصلی
پیش نیاز، تفسیر موضوعی نهج البلاغه ۱	نوع واحد، نظری

هدف درس: شناخت تحلیلی از ابعاد گوناگون انسان (شناخت انسان، سعادت انسان، زندگی اجتماعی انسان).  
اهداف رفتاری: پس از یادگیری این درس دانشجو باید بتواند:

۱. ابعاد وجودی انسان و چرایی آفرینش او را تبیین نماید.
۲. فضایل اخلاقی را از منظر امیرمؤمنان علیه السلام بیان کند و در زندگی بکار گیرد.
۳. رذایل اخلاقی را از منظر امیرمؤمنان علیه السلام بشناساند و از آنها پرهیز نماید.
۴. هندسه‌ای از جامعه و حکومت بر اساس دیدگاه حضرت ترسیم نماید.

سرفصل‌های درس:

#### ۱. انسان‌شناسی.

- ۱-۱. آفرینش انسان.
- ۲-۱. ابعاد وجودی انسان [عقل، قلب، عمل].
- ۳-۱. ویژگی‌های کلی و اساسی انسان.

#### ۲. مباحث اخلاق.

- ۱-۲. معنا و ضرورت اخلاق.
- ۲-۲. عوامل صعود اخلاق.
- ۳-۲. عوامل سقوط اخلاقی (دنیا، شیطان، هوای نفس).
- ۴-۲. مهمترین فضایل و رذایل اخلاقی در نهج البلاغه.

#### ۳. جامعه و حکومت با تأکید بر عهدنامه مالک اشتر.

- ۱-۳. جامعه.
- ویژگی‌های جامعه دینی.
- حقوق شهروندی.
- ۲-۳. حکومت.
- ۱-۲-۳. اهداف و شاخصه‌های حکومت دینی.
- ۲-۲-۳. ویژگی‌های مسؤولان و حاکمان.
- ضرورت خودسازی حاکمان و مجریان عدالت.
- صفات کمالیه زمامداران در ارتباط با مردم.
- ۳-۲-۳. نهادها و سازمانها و گروه‌ها.
- ۴-۲-۳. حقوق متقابل مردم و حکومت.



## روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

## ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

## روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی

## منابع پیشنهادی:

### منابع اصلی:

۱. جعفری، محمدتقی، (۱۳۷۳)، حکمت اصول سیاسی اسلام، بنیاد نهج البلاغه.
۲. شاملی، نصرالله، (۱۳۹۲)، معناشناسی واژگان اخلاقی در نهج البلاغه، قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم شعبه اصفهان.
۳. توفیق فکیکی محامی، (۱۳۸۷)، الراعی و الراعیه، دارالغدیر.

### منابع فرعی:

۱. القبانجی، السیدمحسن، (۱۳۷۷)، الاسس التربویه فی نهج البلاغه، علی و الاسس التربویه، حسن قبانجی، الهادی.
۲. حسن زاده‌آملی، (۱۳۸۳)، انسان کامل از منظر نهج البلاغه، الف، لام، میم.
۳. موسوی، سید صادق، (۱۳۷۶)، تمام نهج البلاغه، موسسه الامام صاحب الزمان.
۴. دلشاد تهرانی، مصطفی، (۱۳۷۸)، حکومت حکمت، دولت آفتاب، ارباب امانت، دلالت دولت، خانه اندیشه جوان.
۵. صادقی رشاد، (۱۳۸۷)، دانشنامه امام علی علیه السلام، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۶. اسعد، احمدعلی، (۱۳۶۴)، سعادة التریبه فی نهج البلاغه، بنیاد نهج البلاغه.
۷. مطهری، مرتضی، (۱۳۸۷)، سیری در نهج البلاغه، صدرا.
۸. شروح نهج البلاغه نظیر مصباح السالکین، ابن میثم؛ منهاج البراعه فی شرح نهج البلاغه، حبیب‌الله خویی؛ منهاج البراعه فی شرح نهج البلاغه، قطب راوندی؛ فی ظلال نهج البلاغه، محمدجواد مغنیه؛ ترجمه و تفسیر نهج البلاغه، محمدتقی جعفری؛ بهج الصباغه، علامه شوشتری؛ پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام، مکارم شیرازی و همکاران و ...
۹. الادیب، علی محمد حسین، (۱۳۸۷)، منهج التریبه عند الامام علی علیه السلام، النجف الأشرف: المطبعة الحیدریه.
۱۰. محمدی ری‌شهری، (۱۳۸۸)، موسوعه الامام امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب باقر شریف‌قرشی.
۱۱. بیضون، لیبیب، (۱۳۷۵)، تصنیف نهج البلاغه، قم، دفتر تبلیغات اسلامی.



## ۶. دانش فقه الحدیث

### The Science of Fiqh-al-Hadith

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: اصلی
پیش نیاز: ندارد	نوع واحد: نظری

هدف درس: شناخت ابزارها و روش‌های فهم حدیث.

اهداف رفتاری: پس از یادگیری این درس دانشجو باید بتواند:

۱. مفهوم فقه‌الحدیث و رابطه آن را با سایر دانش‌های حدیثی تبیین نماید.
۲. قرائن درون متنی و برون متنی را در فهم حدیث بشناسد و بکار برد.
۳. فهم حدیث را بر اساس مراحل فهم آن انجام دهد.



سرفصل‌های درس:

#### ۱. کلیات

- ۱-۱. مفهوم شناسی فقه‌الحدیث.
- ۲-۱. پیشینه فقه‌الحدیث.
- ۳-۱. رابطه دانش فقه‌الحدیث با سایر دانش‌های حدیثی.
- ۴-۱. جایگاه و ضرورت دانش فقه‌الحدیث و فهم حدیث.
- ۵-۱. پیش‌نیازهای فهم حدیث.
- ۶-۱. موانع فهم حدیث.

#### ۲. ابزارهای فهم حدیث

- ۲-۱. قرائن درون متنی.
  - الف: پیوسته: (لفظی، سیاق).
  - ب: ناپیوسته: نظارت.
- ۲-۲. قرائن برون متنی.
  - الف: حالیه و موقعیتی: (اسباب صدور و فضای صدور).

ب: عقلی.

ج: شخصیتی.

د: عملی.

#### ۳. مراحل فقه الحدیث.

- ۱-۳. ساحت مفردات (واژه شناسی، مفهوم شناسی، مصداق شناسی).
  - الف: طبقه‌بندی واژه‌ها و مفاهیم.
  - ب: اصول حاکم بر فهم واژه‌ها و مفاهیم.
- ۲-۳. ساحت گزاره‌ها.



الف: شناخت ساختار و فرم.

ب: شناخت بافتار و محتوا.

۳-۳. خانواده حدیث.

#### روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور

- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده

- ارائه سمینار توسط دانشجویان

#### ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

#### روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

#### منابع پیشنهادی:

#### منابع اصلی:

۱. ربانی بیرجندی، محمد حسن، (۱۳۹۵)، دانش فقه الحدیث، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی.

۲. مسعودی، عبدالهادی، (۱۳۸۹)، روش فهم حدیث، انتشارات سمت.

#### منابع فرعی

۱. رضایی اصفهانی، محمد علی، (۱۳۹۳)، حدیث و علوم جدید (منطق فهم احادیث علمی)، مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی.

۲. کیوان، پژوهاک، (۱۳۸۶)، آشنایی با تاریخ زبان‌شناسی.

۳. فقهی زاده، عبدالهادی، (۱۳۹۳)، علامه مجلسی و فهم حدیث، قم: بوستان کتاب.

۴. طباطبایی، سید کاظم، (۱۳۹۳)، منطق فهم حدیث، انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.

۵. ساجدی، ابولفضل، (۱۳۹۵)، هرمنوتیک و منطق فهم حدیث، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی.



## ۷. نقد مکاتب و مذاهب تفسیری

### Criticism of Qur'ānic Exegetical Schools

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، اصلی
پیش نیاز، ندارد	نوع واحد، نظری

هدف درس: شناخت مکاتب و مذاهب تفسیری.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو باید بتواند:

۱. ویژگی‌های هر یک از مکاتب را بیان کند.
۲. دیدگاه‌های تفسیری مختلف تفسیری را معرفی نماید.
۳. روش‌ها و گرایش‌های تفسیری هر یک از مکاتب را تبیین کند.
۴. اهم آثار تفسیری هر یک از مکاتب را بیان کند.



سرفصل‌های درس:

کلیات: تعریف‌ها، تاریخچه و ...

مکتب تفسیری روایی

مکتب تفسیری ظاهر گرا

مکتب تفسیری باطنی گرا

مکتب تفسیری عقل گرا

مکتب تفسیری رأی گرا

مکتب تفسیری قرآن با قرآن

- قرآن بسندگی

- قرآن محوری

مکاتب تفسیر عصری

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور

- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده

- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی:

۱. بابایی، علی اکبر، (۱۳۸۱)، مکاتب تفسیری، تهران: سمت.

۲. معرفت، محمد هادی، (۱۴۱۸ ق)، التفسیر و المفسرون فی ثوبه القشيب، مشهد: دانشگاه علوم اسلامی

رضوی.



منابع فرعی:

۱. ابو زید، نصر حامد، (۱۹۹۸ م)، الاتجاه العقلي فی التفسیر، بیروت: المركز الثقافی العربی.

۲. ایازی، محمدعلی، (۱۳۷۸)، قرآن و تفسیر عصری، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

۳. جمعی از نویسندگان، (۱۳۹۰)، آسیب شناسی جریان های تفسیری، حوزه و دانشگاه، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

۴. سلیمان بن صالح، (۱۴۱۶ ق)، موقف المتکلمین من الاستدلال بنصوص الكتاب و السنة، بیروت: دار العاصمة.

۵. طباطبایی، سیدناصر، (۱۳۹۳)، مذاهب التفسیر الاسلامی، گلذیهر، ققنوس.

۶. محمد لطفی جمعه (۱۹۹۱)، نظرات عصریه فی القرآن الکریم، بیروت: عالم الکتب، مکتبه النهضه العربیه.

۷. نجارزادگان، فتح الله، (۱۳۸۷)، رهیافتی به مکاتب تفسیری، اصول دین، قم: انتشارات دانشکده اصول دین.

## ۸. مباحث جدید دانش تفسیر (زبان قرآن، هرمنوتیک، معنا شناسی، آراء متفکران معاصر، ...)

### New Discussions about Qur'ānic Exegesis Science (Qur'ānic Language, Hermeneutics, Semantics, Contemporary Views...)

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس: اصلی
پیش نیاز: ندارد	نوع واحد: نظری

هدف درس: رصد دیدگاه‌های قرآن پژوهان معاصر در مورد زبان قرآن، رابطه قرآن با فرهنگ زمانه و هرمنوتیک و نقد و بررسی آنها.

اهداف رفتاری: پس از یادگیری این درس دانشجو باید بتواند:

۱. دیدگاه‌ها درباره زبان قرآن را تبیین کند.
۲. از نظر زبان‌شناسی آیات قرآن را گونه‌شناسی نماید.
۳. رابطه قرآن با فرهنگ زمانه و هرمنوتیک را با تأکید بر آراء متفکران معاصر بیان کند.

سرفصل‌های درس:

#### ۱. زبان قرآن

- ۱-۱. مفهوم شناسی زبان، پیشینه بحث و مهمترین آثار در این زمینه.
- ۲-۱. اقسام زبان (شناختاری، تمثیلی، سمبلیک، کارکرد گرایی، زبان بی‌معنا و معنادار، زبان چند لایه، تاویلی و ...).
- ۳-۱. دیدگاه‌ها درباره زبان قرآن (عرف عام، عرف خاص، ترکیبی).
- ۴-۱. گونه‌های آیات از نظر زبان‌شناسی.
- ۵-۱. تفاوت زبان قرآن با زبان متون مقدس دیگر ادیان.

#### ۲. قرآن و هرمنوتیک

- ۲-۱. مفهوم شناسی هرمنوتیک، تاریخچه و مهم‌ترین آثار در این زمینه.
- ۲-۲. دیدگاه‌های مشهور در هرمنوتیک (جان مارتین، شلایر ماخر، دیلتای، بابتز، هایدگر و ..).
- ۲-۳. قرآن و فرهنگ زمانه.
- مفهوم شناسی فرهنگ زمانه، پیشینه، مهم‌ترین آثار در این زمینه.
- احتمالات در رابطه قرآن با فرهنگ زمانه.
- اول: تأثیرپذیری.
- دوم: تأثیرناپذیری.
- سوم: پذیرش عناصر مثبت و نفی عناصر منفی.
- عناصر ثابت و تأثیر ناپذیر قرآن و عناصر متغیر.
- شبهات در مورد تأثیر پذیری قرآن و پاسخ آنها.
- تأثیرگذاری قرآن بر فرهنگ بشری (فرهنگ سازی و تمدن آفرینی قرآن).

#### ۳. هرمنوتیک و تفسیر

- ۴-۱. بررسی هدف و مراد گوینده و معنای نمایی متن در تفسیر و هرمنوتیک.
- ۴-۲. پیامدهای تفسیر هرمنوتیکی قرآن.



۳-۴. رابطه هرمنوتیک با تفسیر به رای و تفسیر اجتهادی.

۴. معنا شناختی شناسی

۵. و ...

#### روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

#### ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

#### روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی

#### منابع پیشنهادی:

#### منابع اصلی:

۱. سعیدی روشن، محمدباقر، (بی‌تا)، زبان قرآن و مسائل آن، تهران: سمت.
۲. رضایی اصفهانی، محمدعلی، (۱۳۹۵)، منطق تفسیر قرآن ۴: (مباحث جدید دانش تفسیر «زبان قرآن، هرمنوتیک، فرهنگ زمانه»)، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی (ص).

#### منابع فرعی

۱. رضایی، حسن‌رضا، (۱۳۸۳)، قرآن و فرهنگ زمانه، مرکز مدیریت حوزه علمیه قم.
۲. زمانی، محمدحسن، (۱۳۸۷)، مستشرقان و قرآن، بوستان کتاب.
۳. شاکر، محمدکاظم، (۱۳۸۲)، مبانی و روش‌های تفسیر، مرکز جهانی علوم اسلامی.
۴. علی‌زمانی، امیرعباس، (۱۳۷۵)، زبان دین، دفتر تبلیغات اسلامی.
۵. عمید زنجانی، (۱۳۶۹)، مبانی و روش‌های تفسیر، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
۶. واعظی، احمد، (۱۳۸۴)، درآمدی بر هرمنوتیک، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.



## ۹. دعاشناسی با تأکید بر صحیفه سجادیه

### Supplication Studies Based on Sahifa Sajjadiya

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، اصلی
پیش نیاز، ندارد	نوع واحد، نظری

هدف درس: شناخت حقیقت دعا و فلسفه آن و آشنایی با منابع مهم دعایی به ویژه صحیفه سجادیه و برخی ادعیه آن. اهداف رفتاری: پس از یادگیری این درس دانشجو باید بتواند:

۱. علاقه‌مندی دانشجو به دعا و مراجعه به کتب دعایی برای تحقیق در معارف دعائی.
۲. تشخیص سبک‌های مختلف دعایی.
۳. پاسخگویی به شبهات در زمینه دعا.

سرفصل‌های درس:

۱. کلیات: (مفهوم‌شناسی، تاریخچه، منابع)
  - ۱-۱. شناخت صحیفه سجادیه (وثاقت و اعتبار، ساختار، شروح و منابع مرتبط).
  - ۱-۲. معرفی منابع مهم دعایی (آثار سید بن طاووس، کفعمی، ابن فهد حلی).
۲. تعریف دعا، جایگاه دعا در منظومه دین و حکمت آن.
۳. رابطه دعا با قضا و قدر، رابطه دعا با عمل.
۴. آثار دعا (معرفتی، تربیتی، روانی و ...).
۵. دعا و توسل.
۶. انگیزه‌های سه‌گانه دعا (خوف، رجاء، حب).
۷. اجابت دعا (عوامل و موانع).
۸. سبک‌شناسی ادعیه ائمه معصومان علیهم السلام.
۹. کیفیت دعا و بیان مقدمات، مقارنات و مؤخرات آن.
۱۰. مواظن دعا.
۱۱. سیری اجمالی در ادعیه صحیفه سجادیه.



روش آموزش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی:



۱. آصفی، محمد مهدی، (۱۳۷۳)، الدعاء عند اهل البيت (ع)، قم: مجمع العالمی لاهل البيت.
۲. ابن فهد حلی، احمد بن محمد، (بی‌تا)، عدة الداعی و نجاح الساعی، قم: کتابفروشی وجدانی.
۳. مجد فقیهی، محمد علی، (۱۳۸۵)، آشنایی با صحیفه سجادیه، قم: مرکز جهانی علوم اسلامی.

منابع فرعی:

۱. برازش، علیرضا، (۱۳۹۲)، جامع الاحادیث (دعا)، تهران: امیر کبیر.
۲. حسینی مدنی شیرازی، سیدعلی خان، (بی‌تا)، ریاض السالکین فی شرح صحیفه سید الساجدین (ع)، و ...
۳. سجادی، احمد، (۱۳۸۵)، فرهنگ نامه موضوعی صحیفه سجادیه، قم: موسسه فرهنگی مطالعاتی الزهرا (س).
۴. سیدبن طاووس، علی بن موسی، (۱۳۸۸)، فلاح السائل، تهران: سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ و نشر بین‌الملل.
۵. کارل، الکسیس، (۱۳۵۸)، راه و رسم زندگی و نیایش، اصفهان: چاپخانه فردوسی.
۶. مظفر، محمد حسین، (۱۴۰۳ق)، الدلیل الی موضوعات الصحیفه السجادیه، قم: جماعه المدرسین الحوزه العلمیه بقم. مؤسسه النشر الاسلامی.
۷. مکارم شیرازی با همکاری جمعی از اساتید حوزه علمیه قم، (۱۳۹۴)، عرفان اسلامی، قم: انتشارات امام علی بن ابی طالب علیه السلام.

## ۱۰. صلاحیت مدرسی و روش تدریس قرآن و حدیث

### Teaching Competency and Method of Teaching Holy Quran and Hadith

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، اصلی
پیش نیاز، ندارد	نوع واحد، نظری

هدف درس: تبیین صلاحیت‌های مدرسی در گروه‌های معارف دانشگاه‌ها و ارتقای کیفی نگرش و مهارت فراگیران در حوزه تدریس با تأکید بر درس معارف قرآن و حدیث با تبیین نظری روش تدریس و نظارت عملی و اجرایی بر فرایند یادگیری مخاطبان.

اهداف رفتاری: انتظار می‌رود دانشجویان در پایان این درس بتوانند:

۱. الزامات ناشی از اهداف دروس معارف در دانشگاه‌ها را درک کند.
۲. شاخصه‌ها و ویژگی‌های مدرس مطلوب از حیث شخصیت را تبیین کند.
۳. ابعاد و حوزه‌های دخیل در ارتقای کیفی تدریس را تحلیل کنند.
۴. مهارت‌های انتقال پیام اثربخش در قالب تدریس را فراگیرند.
۵. از وسایل کمک آموزشی به نحو مؤثری استفاده کند.
۶. به شیوه‌های تعامل با مخاطب متعدد و مختلف در شرایط گوناگون دست یابد.



سرفصل‌های درس:

#### ۱. کلیات:

- بررسی سیر تاریخی و فراز و فرودهای دروس معارف در دانشگاه‌ها
- ضرورت‌ها، اهمیت و اهداف تدریس معارف قرآن و حدیث در گروه‌های معارف دانشگاه‌ها (تبیین ضرورت‌های کاربردی و راهبردی)
- رصد محیطی تدریس معارف قرآن و حدیث در گروه‌های معارف دانشگاه‌ها (تبیین نقاط قوت، نقاط ضعف، تهدیدها و فرصت‌ها)

#### ۲. صلاحیت‌های مدرسی معارف قرآن و حدیث در حوزه شخصیت مدرس:

- یک. صلاحیت‌های شناختی: مخاطب‌شناسی، تسلط علمی بر موضوع تدریس، شناخت خود (نقاط قوت و ضعف)
- دو. صلاحیت‌های عاطفی: دلسوزی، محبت، کنترل خشم، ایجاد رابطه عاطفی و ...
- سه. صلاحیت‌های مهارتی: تسلط بر روش‌های تدریس که در عنوان به تفصیل می‌آید.
- چهار. صلاحیت‌های دینی و انقلابی: ایمان و تقوای دینی، داشتن روحیه انقلابی و توان دفاع از آرمان‌های انقلاب، بایسته‌های رفتاری استاد معارف اسلامی.

#### ۳. روش تدریس معارف قرآن و حدیث:



یک: معرفت‌شناسی تدریس

دو: ساختارشناسی تدریس:

- الزامات و مهارت‌های تدریس: مهارت طراحی نقشه راه تدریس، مهارت آماده‌سازی ذهنی مخاطب، مهارت جمع‌بندی، مهارت در تکمیل یادگیری، مهارت به‌کارگیری وسایل کمک آموزشی در تدریس، مهارت ارزشیابی.

- الگو و قالب تدریس: روش توضیحی، روش فعال (پرسش و پاسخ)، روش اکتشافی، روش حل مسأله، روش مباحثه، روش واحدکار (پروژه‌ای)، روش آزمایشی نمایشی و گردش علمی (فعالیت‌های تجربی خارج از کلاس).

- محتوای تدریس: رعایت اصالت، اعتبار و بداعت محتوا، مواجهه با شبهات قرآنی و حدیثی، تمییز مسئله‌های قرآنی و حدیثی از مسئله‌نماها، اولویت‌بندی محتواهای ارائه شده، بازپیرایی پیام قرآنی و حدیثی متناسب با مخاطب دانشجو، محتوی تأثیرگذار در تدریس معارف قرآن و حدیث، مسأله‌شناسی در درس معارف قرآن و حدیث و اولویت‌بندی مسایل.

سه. روان‌شناسی تدریس: اهتمام به اصل تدریج و رشد و بالیدگی مخاطب، توجه به متغیرهای زمینه‌ای مدرس (تجربه، سن، شخصیت، تیپ)، توجه به متغیرهای مخاطب (جنس، ارزش‌ها، توانایی‌ها، طبقه اجتماعی)، درک متغیرهای زمانی و مکانی تدریس، برقراری ارتباط، ایجاد تمرکز جمعی در کلاس، نیازشناسی مخاطب، اصل انعکاس محتوای پیام قرآنی و حدیثی، اصل مسئولیت‌سازی، اصل اثربخشی پیام، اصل فرهنگ‌سازی.

۴. چالش‌های دروس معارف اسلامی و روش‌های مواجهه با آن:

یک: چالش‌های سیاسی.

دو: چالش‌های دینی و اعتقادی.

سه: چالش‌های تربیتی.

چهار: سایر چالش‌ها (عمومی بودن درس، ترکیب جنسیتی کلاس‌ها و ...).



روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور

- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده

- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- فیلم‌های مربوط به آموزش تاریخ

- نقشه تاریخی (ترجیحاً به صورت دیجیتالی)

روش سنجش:

- ارزیابی فعالیت عملی

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

- آزمون دریافت‌های نظری فراگیران به دو روش تشریحی و گزینه‌ای.

- سنجش مهارت‌های عملی فراگیران به دو روش برگزاری کنفرانس (با مخاطب غیرواقعی) و تدریس در محیط مدارس (با مخاطب واقعی).

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی:



۱. شعبانی، حسن، (۱۳۹۸)، مهارت‌های آموزشی و پرورشی (روش‌ها و فنون تدریس)، تهران: سمت.

منابع فرعی:

۱. احدیان، محمد، (۱۳۸۶)، مقدمات تکنولوژی آموزشی، تهران: بشری.
۲. آقازاده، محرم، (۱۳۹۸)، راهنمای روش‌های نوین تدریس، تهران: آبیژ.
۳. براون، جورج و اتکینز، مدلین، (۱۳۹۲)، تدریس مؤثر در آموزش عالی، مترجمان محمدجواد لیاقت‌دار و سید علی سیادت، تهران: علمی فرهنگی.
۴. سیف، علی‌اکبر، (۱۳۹۸)، اندازه‌گیری، سنجش و ارزشیابی آموزشی، تهران: دوران.
۵. مجموعه مقالات همایش کاربرد تکنولوژی آموزشی در آموزش عالی ایران (۲ و ۳ آبان) ۱۳۸۰
۶. برنامه‌های نرم‌افزاری معاونت امور اساتید با موضوع کارگاه‌های روش تدریس دروس معارف اسلامی.
۷. زلفی‌گل، ابوالفضل، (۱۳۸۲)، مجموعه مقالات همایش کاربرد تکنولوژی آموزشی در آموزش عالی ایران (۲ و ۳ آبان) ۱۳۸۰ / [برگزارکننده گروه علوم تربیتی دانشگاه اراک]: یاری‌دهندگان: جهاد دانشگاهی [و دیگران].

# ۱۱. مخاطب شناسی تدریس (با رویکرد رشته مدرسی معارف قرآن و حدیث)

Audience-Oriented Teaching; Teacher Training Approach Based on Holy Quran and Hadith

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: اصلی
پیش نیاز: ندارد	نوع واحد: نظری

هدف درس: تبیین نظریه‌ها و مهارت‌های تدریس.

اهداف رفتاری: انتظار می‌رود دانشجویان در پایان این درس بتوانند:

۱. نظریه‌ها و مهارت‌های تدریس را تبیین نماید.
۲. مهارت‌ها و الگوهای تدریس را در تعامل با مخاطب تحلیل نماید.
۳. برای انتقال و تدریس دروس معارف اسلامی از ارتباط‌های کارآمد استفاده نماید.



سرفصل‌های درس:

۱. مفهوم‌شناسی.
۲. اهمیت و ضرورت مخاطب‌شناسی در فرآیند تدریس دروس معارف اسلامی.
۳. الگوهای ارتباطی مورد استفاده در تدریس.
۴. انواع آموزش و تدریس در دروس معارف اسلامی (آموزش آشکار و پنهان).
۵. روش‌های تدریس دروس معارف اسلامی.
۶. ابزارهای ارتباط با مخاطب در فرآیند تدریس.
۷. قلمروهای مخاطب‌شناسی و کاربرد آن در تدریس دروس معارف اسلامی.
  - ویژگی‌های ذهنی، عاطفی و روانی مخاطب.
  - ویژگی‌های دینی و مذهبی مخاطب.
  - ویژگی‌های فرهنگی و آداب و رسوم مخاطب.
  - ویژگی‌های دانشی و سطح معرفتی و میزان فهم مخاطب.
  - ویژگی‌های فردی مخاطب.
۸. آشنایی با موانع و آسیب‌های فراروی فرآیند آموزش و تدریس.

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- فیلم‌های مربوط به آموزش تاریخ
- نقشه تاریخی (ترجیحاً به صورت دیجیتالی)



روش سنجش:

- ارزیابی فعالیت عملی
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی
- آزمون دریافت‌های نظری فراگیران به دو روش تشریحی و گزینه‌ای،
- سنجش مهارت‌های عملی فراگیران به دو روش برگزاری کنفرانس (با مخاطب غیرواقعی) و تدریس در محیط مدارس (با مخاطب واقعی).

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی:

۱. مک کوایل، دنیس، (۱۳۸۰)، مخاطب‌شناسی، ترجمه دکتر مهدی منتظرالقائم، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
۲. شعبانی، حسن، (۱۳۹۱)، مهارت‌های آموزشی و تدریس، تهران: سمت.
۳. آهنچیان، محمدرضا، (۱۳۹۸)، مقدمه‌ای بر مدیریت آموزشی، تهران: نشرنی.

منابع فرعی:

۱. خورسندی طاسکوه، علی، (۱۳۸۷)، گفتمان میان‌رشته‌ای، دانش گونه‌شناسی، مبانی نظری و خط مشی‌های برای عمل در آموزش عالی، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
۲. محسنیان‌راد، مهدی، (۱۳۸۵)، ارتباط شناسی (ارتباطات انسانی میان فردی، گروهی، جمعی)، تهران: سروش.
۳. هارجی، اوئن، (۱۳۹۷)، مهارت‌های اجتماعی در ارتباطات میان فردی، ترجمه خشایار بیگی و مهرداد فیروزبخت، تهران: رشد.
۴. آذربایجانی و همکاران، مسعود، (۱۳۹۸)، روان‌شناسی اجتماعی با نگرش به منابع اسلامی، تهران: سمت.
۵. جمعی از نویسندگان، (۱۳۹۳)، تغییر مخاطب در قرآن، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ معارف اسلامی.

اساتید و صاحب نظرانی که در تدوین سرفصل های رشته « مدرسین معارف قرآن و حدیث » مقطع دکتری دانشگاه معارف اسلامی نقش داشتند.

ردیف	نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی
۱.	حجت الاسلام دکتر سیدرضا مؤدب	استاد
۲.	حجت الاسلام دکتر محمدعلی رضایی اصفهانی	استاد
۳.	دکتر خسرو باقری	استاد
۴.	حجت الاسلام دکتر سید محمود طیب حسینی	دانشیار
۵.	حجت الاسلام دکتر عبدالهادی مسعودی	دانشیار
۶.	حجت الاسلام دکتر عبدالله موحدی محب	دانشیار
۷.	استاد محمد علی مجد فقیهی	عضو هیأت علمی دانشگاه معارف اسلامی (دارای شهرت علمی)
۸.	حجت الاسلام دکتر محمدحسن زمانی	استادیار
۹.	حجت الاسلام دکتر محمدهادی منصور	استادیار
۱۰.	حجت الاسلام دکتر کامران اویسی	استادیار
۱۱.	دکتر سیدعلی اصغر رضوانی	دارای شهرت علمی

